

Миломир П. Стенић

Институт за политичке студије, Београд

ТРИ (СУШТИНСКА) КРИТЕРИЈУМА У СРПСКОМ ИЗБОРУ СУПРАНАЦИОНАЛНЕ ИНТЕГРАЦИЈЕ*

Сажетак

Укључивање у међународне интеграције јесте једно од најважнијих питања народа и државе. Погрешан избор може да има негативне последице које ће трпети будуће генерације. Катастрофалан биланс чланства српског народа и српских земаља у две југословенске државне творевине обавезује на критичку анализу оправданости уласка у трећу супранационалну интеграцију за последњих стотинак година – у Европску унију. Сходно томе, у раду се издвајају три кључна интеграциона критеријума: логичност редоследа интеграције, цивилизацијско-геополитичка компатибилност интеграције и дугорочна перспективност интеграције. Они се оцењују са становишта српских интереса, а потом анализирају и у контексту алтернативних, евроазијских интеграција.

Кључне речи: пропагандни (псеудо)аргументи, интеграциони критеријуми, евроатлантизам, евроазијство, српски интерес

1. (ПСЕУДО)АРГУМЕНТИ У СЛУЖБИ СРПСКОГ ПРИСТУПАЊА СУПРАНАЦИОНАЛНИМ ИНТЕГРАЦИЈАМА

Феномену интеграција приступано је у периоду после окончања Хладног рата, и у теоријском и у практичном смислу, са позиција доминације победника над побеђеним. Победник, трансатлантски Запад, предвођен неспутаном силом САД, релативизовао

* Овај текст је настао као део рада у оквиру пројеката бр. 179009, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

је геополитичко схватање и самог појма *интеграције*, тумачећи и спроводећи га махом као територијално ширење, а мање као јачање унутрашње кохезије.¹⁾ Сходно томе, укључивање у НАТО и ЕУ централноевропских земаља, а потом и неких на југоистоку Европе, представљено је више као бенигно напуштање једне интеграције у регресији, распаду и свеколиком суноврату, те наводно потпуно самостално изабрано и добровољно прикључивање другој, виталној, снажној и вишеструко привлачној, него као класична наплата тријумфа заузимањем простора противника и проширење интересне сфере, без икакве стварне могућности избора „држава-објеката“ изложених експанзији. Пропагандни чинилац трансатлантске „меке моћи“, громогласно и из свих медијских „оружја“, обликовао је јавно мишљење рамсфелдоидне „нове Европе“ у смислу бесговорног прихватања става да „без интегрисања нема живота“. Сваки покушај да се фаталистички приступ феномену интегрисања проблематизује, а посебно да се као алтернатива укључивању у политичко-економско-војне организације Запада кандидују неке друге, аналогне групације на истоку, као што су оне евроазијског типа – оштро је анатемисано и резолутно одбацивано.

Српски чинилац на Балкану се у постјугословенском транзиционом раздобљу крајем 20. и почетком 21. века нашао у парадоксалној ситуацији: *суочен са изазовом трансатлантске супранационалне интеграције, али у условима истовремене националне дезинтеграције!*? Чинећи све да ојачају сопствене унутрашње везе, заузму нове геостратегијске позиције и фронтнијерски се просторно транслирају према истоку Европе, НАТО и ЕУ су, упоредо, у (пост)југословенском делу Балкана чиниле синхронизоване, али „обрнуте“ потезе: активно су правно, политички, пропагандно, економски и војно учествовале не само у разбијању међународно признате југословенске државе и спречавању да се на њеним рушевинама конституише целовита српска национална држава у границама српских етно-историјских територија, него су имале/имају и водећу улогу у дезинтеграцији саме Србије. Да апсурд буде већи, као „сатисфакција“ за насилно територијално сажимање и фрагментацију, пред српским чиниоцем је ултимативна понуда да се

1) О релативизовању појма *интеграција* и његовом постмодерном схватању опширније видети у: Миломир Степић, „Географске и етно-цивилизацијске основе евроазијског геополитичког интегрисања Србије“, *Србија и евроазијски геополитички простор* (приредио: Миломир Степић и Живојин Ђурић), Институт за политичке студије, Београд, 2013, стр. 278-280.

интегрише у трансатлантске организације које српску деструкцију управо и спроводе!?

Управљачке номенклатуре Србије преузеле су незахвалан и готово немогућ задатак: како да ту парадоксалну позицију реше на сувисао, рационалан и са становишта националних интереса користан начин, а да, истовремено, сопствени индуковани трансатлантизам оправдају „безалтернативношћу“ српског пута на Запад. Суочена са континуираним анти-НАТО расположењем народа, нарочито израженим после агресије 1999. године и проарбанашког ангажмана Алијансе у ампутацији Косова и Метохије, српска политичка класа (за сада) се углавном задржава у оквирима ЕУ-оријентације. Штавише, и све мања популарност уласка у ЕУ „маскира“ се наративом да се наводно ради о *европској* интеграцији, чиме се избегава истицање њеног истинског *евроунијског* карактера. „У европским дебатама на политичкој сцени Србије, наима, превладава једна, рекло би се, неразборита истоветност: нетачно поистовећење Европе као континента, дуге историје, надмоћне културе и узорне цивилизације, са савременом геополитичком творевином Европском унијом.“²⁾ У тој манипулацији пренебрегава се чак и неупитна географска чињеница: данашња ЕУ (28 чланица) се простире на мање од половине (на 41%) територије континента Европе.

Постаје све очигледније да се далека перспектива (не)могућег српског пријема у „рајску башту“ ЕУ користи као обећавајућа сатисфакција за непротивљење, прихватање и/или пристанак на од Запада креирану арбанашку сецесију косовско-метохијске области Србије. Али, чланство у ЕУ је неизвесна, условна, стално измичућа и неухватљива „шаргарепа“ (корист?), а ампутација Косова и Метохије је стварни, тренутни, опипљив и стално претећи „штап“ (губитак!) – чак и да је размена не само етички, већ и рационално прихватљива. „Трампа“ се, ипак, не апострофира као пресудно важна, већ је потребна више као отужни изговор, алиби. Тако се из обећања о „светлој европској будућности“ развила читава „скала становишта“ – ЕУ-филија, ЕУ-ентузијазам, ЕУ-еуфорија, ЕУ-манија, ЕУ-фанатизам, ЕУ-екстремизам, ЕУ-вазалство... То је прерасло у специфичну политичку теологију, „тачније *евроинтеграциону сотериологију* (науковање о евроунијском спасу), тј. неку врсту

2) Милош Кнежевић, „Дилеме спољне политике о ‘безалтернативној’ евроинтеграцији Србије“, *Национални интерес*, бр. 2/2010, год. V, вол. 8, Институт за политичке студије, Београд, 2010, стр. 168.

европске надидеологије³⁾ без чврстих темеља, јасних координата и извесних исходишта. Може се рећи да је некритичко опредељење за ЕУ-интеграције ближе ЕУ-утопизму, него ЕУ-реализму. Српски народ и Србија постали су таоци „безалтернативног ЕУ-пута“ политичке номенклатуре. У таквом, годинама обликованом идеолошком и колективно-психолошком амбијенту, не поставља се питање да ли је прихватљива испостављена цена: да српске земље само у политичко-територијално аморфном и фрагментарном стању (подразумевајући и смањену Србију) могу да постану део трансатлантских интеграција. Или је довољно само све поткрепити наводним, али зато пропагандно заглашујућим аргументима?

Прозападно настројена српска „елита“, не желећи да се компромитује, за сада прагматично избегава промовисање укључивања Србије у НАТО-појавни-облик трансатлантизма (за шта „још није време“). Некада се, ради прављења „димне завесе“, декларативно потенцира тобоже пацифистичка benignost ЕУ као „само“ политичко-економске интеграције, наспрам НАТО, који је, *per definitionem* (на)силан, војни савез, иако се ради о изразито комплементарним организацијама Запада⁴⁾, тј. „аверсу“ и „реверсу“ трансатлантизма⁵⁾. Али, зато се у циљу оправдавања српског инте-

- 3) Милош Кнежевић, „Отворено питање евроинтеграција“ (уводник главног уредника), *Национални интерес*, бр. 1/2013, год. IX, вол. 16, Институт за политичке студије, Београд, 2013, стр. 14-15.
- 4) И бројни западни званичници не поричу суштинску сличност НАТО и ЕУ, шаљући, тако, јасну поруку Србима и када о томе говоре у самој Србији, која није у њиховом саставу. То потврђује дискусија на скупу „Самит НАТО 2009. – нове чланице, старе чланице“, одржаном у амбасади Чешке Републике у Београду, где је констатовано да су ЕУ и НАТО „две комплементарне организације“. Штавише, француски војни аташе у Београду и учесник на том скупу, био је још изричитiji, закључивши да се не може рећи да је „НАТО хардвер, а ЕУ софтвер“, већ да су НАТО и ЕУ „лева и десна нога“ за безбедност њихових чланица. (Видети у чланку: „НАТО и ЕУ су комплементарни“, *Политика*, 25. април 2009.) Парадигматичан је став Хермана ван Ромпуја (Herman Van Rompuy), „првог човека“ ЕУ (председник Европског Савета), који је, у свом говору на самиту НАТО у Лисабону у новембру 2010. године, нагласио да су ЕУ и НАТО „два најприснија партнера“, да ће се њихов међусобни однос „додатно појачати усвајањем новог стратегијског концепта НАТО“ и да он, лично, „потврђује чврсту приврженост ЕУ овом подухвату“. Присећајући се прошлости, он је констатовао да „без Алијансе не би било ни Уније“ и да „наше две организације плове истим бродом већ деценијама“. За будућност, предвидео је да ће НАТО и ЕУ имати огромну способност да обликују безбедносно окружење „ако наставе да раде заједно“, те да је „време да се сруше престоали зидови који их деле“. (Видети у: Milomir Stepic, „Postmodern Geopolitical Challenges of Europe“, *Megatrend review: the international review of applied economics*, Vol. 8 (2) 2011, Megatrend University of Applied Sciences, Belgrade, 2011, pp. 83-84 /наведено према: Херман ван Ромпуј, „Без НАТО не би било ни ЕУ“, www.nspm.rs, 20. новембар 2010./) Да ли је, сходно наведеним јединственим и недвосмисленим трансатлантистичким принципима, став српске политичке номенклатуре, „ЕУ - да, НАТО - не“ логички (и практично) уопште могућ, или је само „фаза у процесу придруживања“?
- 5) М. Степић, „Географске и етно-цивилизацијске основе евроазијског геополитичког интегрисања Србије“, стр. 281.

грисања у ЕУ и „промене свести“ народа сумњичавог према трансатлантизму, користе бројни (псеудо)аргументи, који су добили облик много пута понављаних, готово аксиомских, често претећих, а некада и оптужујућих парола⁶⁾. Има их толико да је могуће и њихово систематизовање и класификовање:

- *Цивилизацијске пароле* – „Србији је место на Западу“, „Европа (мисли се на ЕУ) је цивилизација“, „нисмо, ваљда, део Азије“, „то (улазак у ЕУ) је једини начин да се модернизujemo“, „неопходно је да променимо свест“, „интегрисање у ЕУ је императив савременог глобалног друштва“, „тако (уласком у ЕУ) постајемо Свет“...;
- *Идеолошко-политичке пароле* – „неопходно је да постигнемо европске (ЕУ) стандарде“, „улазак у ЕУ је гарант демократизације Србије“, „чланство у ЕУ значи поштовање људских права“, „ко је против ЕУ тај је против Србије“, „ЕУ је наша реалност“, „пут у ЕУ је једини прави пут“, „евроинтеграцијама постаћемо уређено друштво“, „Србија ће постати модерна европска држава са Србима или без њих“...;
- *Егзистенцијално-економске пароле* – „да (уласком у ЕУ) живимо као сав нормалан свет“, „не можемо да преживимо без ЕУ“, „без (западних) кредита нећемо моћи да поделимо пензије“, „само јасна европска (ЕУ) оријентација гарантује економски просперитет Србије“, „ССП (Споразум о стабилизацији и придруживању Србије ЕУ)

6) ЕУ-скептицизам у Србији је у порасту: проценат грађана Србије који подржавају приступање Србије ЕУ стало се смањује – са 72% у октобру 2007. и 73% у јуну 2008. године опао је на мање од 1/2, тј. на 46% грађана у априлу 2013. године. Видети у: Слободан Антонић, „О ‘дебриселизацији’ бирача: евроскептицизам у јавном мњењу Србије“, *Национални интерес*, година IX, вол. 16, број 1/2013, Институт за политичке студије, Београд, 2013, стр. 85 (аутор је користио: Ђорђе Вукадиновић и сарадници, *Истраживање јавног мњења Србије*, Публикум – Нова српска политичка мисао, радни подаци, 2007-2013.) Упркос томе, председник Владе Србије у интервјуу дневном листу *Вечерње новости* (у броју посвећеном јубилеју – 60 година излагања) изјавио је: „Али само луд човек може да каже да улазак у ЕУ није у нашем интересу.“ (Видети у: *Вечерње новости*, 16. октобар 2013.) Одмах сутрадан, и моћни Први подпредседник Владе (лидер водеће странке у Србији) у интервјуу листу *Недељник* био је, такође, експлицитан: „Наш пут је пут у ЕУ. (...) Србија мора да буде део ЕУ, део европске породице не зато што за то имате било чију политичку подршку. Али, зар мислите да Србија без америчке помоћи и без боље сарадње са САД може да буде успешна у свету? Сигуран сам да не може.“ (Видети у: *Недељник*, 17. октобар 2013.; наведено према: www.nsrfm.rs, 19. октобар 2013.) На континуитет „ЕУ-оријентације“ српских владајућих политичких гарнитуре, без обзира на формалну партијску припадност и декларативни идеолошки антагонизам, упућује и став Министра иностраних послова тадашње Државне заједнице Србије и Црне Горе, исказан читаву деценију раније: „Нама је потребно да се у овој земљи мит територије, мит граница, трансформише у један нови мит, а то је Европска унија, као оквир у коме се наши проблеми разрешавају.“ (Видети у: *Политика*, 27. август 2003.)

омогућиће прилив страних инвестиција, могућност коришћења предприступних фондова и отварање нових радних места“, „чланством у ЕУ отвара нам се тржиште од пола милијарде људи“...;

- *Геополитичке и геостратегијске пароле* – „ЕУ и НАТО својим чланицама гарантују безбедност“, „окружени смо земљама ЕУ и НАТО“, „не можемо да останемо, црна рупа у Европи“, „а где ћемо него у ЕУ (и НАТО) када нас Русија неће у Евроазијски савез“, „тако (уласком у ЕУ и НАТО) најбоље се брани Косово“, „и Косово и Европска унија“...

2. ИЗБОР СМЕРА НА СРПСКОЈ „МАПИ ПУТА“ У СУПРАНАЦИОНАЛНЕ ИНТЕГРАЦИЈЕ: КЉУЧНИ КРИТЕРИЈУМИ

Пристанак на сецесионистичко нарушавање територијалне целовитости је услов који ЕЕЗ/ЕЗ/ЕУ никада није поставила ни једној потенцијалној чланици на путу прикључења. Напротив. Стога, имплицитни, а све више и експлицитни захтеви Србији да се помири са независношћу насилно ампутираног косовско-метохијског дела државне територије представља индикативан „лакмус“. Али, покровитељство Запада према арбанашком сецесионизму у косовско-метохијској области Србије само је „врх леденог брега“. Чак ни тако важно питање *није пресудно* за преиспитивање српске трансатлантске интеграционе опције. Хипотетички, шта би се десило да је Запад поступао управо супротно – да није политички, пропагандно, економски и војно саучествовао у арбанашкој побуни ради сецесије од Србије као међународно признате државе, да није Србију проскрибовао као државу-отпадника због одбране сопствене територије, да је остао при почетној квалификацији ОБК (*Ushtria Çlirimtare e Kosovës /УЏК/*) као терористичке организације, да не суди у Хагу војно-политичким лидерима Србије, већ косовско-метохијских Арбанаса, да није признао независност тзв. Републике Косово (*Republika e Kosovës*) и не врши притисак на остале земље да учине исто, да не уцењује Србију да и сама прихвати ту „независност“ и не „онемогућава Косову чланство у међународним организацијама“... Шта би било да се, на пример, трансатлантизам према Србији и њеном косовско-метохијском проблему односио аналогно питању Републике Српске Крајине и начину на који га је „решила“ Хрватска („награђена“ пријемом у НАТО 2009. и ЕУ

2013. године!). Чак и да је Запад током читавог четвртвековног и још неокончаног разби-распада СФРЈ имао објективан став и непристрасан ангажман (а не антисрпски), те да и данас не наставља да релативизује територијални интегритет и границе Србије – да ли би и у том случају требало похрлити у ЕУ и НАТО? Остале земље „нове Европе“, које су у постхладноратовском раздобљу улазиле у састав евроатлантских интеграција, нису имале понижавајући третман као Србија, а у њима данас ипак „цвета“ ЕУ-скептицизам, док су у неким чланицама „старе Европе“ све израженији захтеви за иступање из ЕУ (у Великој Британији). Ако према трансатлантизму (првенствено према ЕУ) такав однос имају саме чланице, шта би, онда, могло да привуче Србију? Или би се на супранационалној интеграционој „мапи пута“ требало усмерити на неке нове трасе – евроазијске? Само *три суштински важна критеријума* требало би да пресуде у стратегијском српском опредељењу за трансатлантске или евроазијске интеграције (под условом да се ради о хтењу, а не морању).

2. 1. Критеријум логичности редоследа интеграције

Редослед интеграције има веома велику важност за дуго-трајност, стабилност, виталност, економски развој, геополитички положај, унутрашњу политичку хармонију и општи напредак државе. Сходно томе, просторно обједињавање нације у једну, сопствену националну државу, која би својим границама обухватала читав или већи део етно-историјског простора, требало би да буде иницијални интеграциони корак. Ако се тај приоритетни циљ у историјски дугом раздобљу никако не остварује, нарочито ако га због својих интереса онемогућавају велике силе, неминовна је појава националног незадовољства и фрустрираности, стварање пројеката националног ослобођења и уједињења, те стално настојање да се они остваре у повољној геополитичкој констелацији – самостално или у симбиози са неким моћним заштитником. Резултат национално-државне неинтегрисаности и неконституисаности јесу латентна регионална нестабилност, нерешени територијални спорови и непоклапање политичких са етно-религијским границама (С. Хантингтон их назива „неадекватне границе“). Такво стање идеално је за сваковрсно инострано и унутрашње манипулисање (економско, идеолошко-политичко, војно, медијско, верско...).

Настојање једне нације да оствари логичну, прву интеграциону фазу и уједини се у једну, сопствену државну целину, може да буде непосредно војно-политички спречавано, те пропагандно проглашавано „угрожавањем мира“, „ ремећењем постојећег по-

ретка“, „претњом суседима“, „ревизијом међународно признатих граница“, „експанзионизмом“, „великодржављем“... Специфичан начин привидног и привременог пацификовања тих тежњи представља „утапање“ политички неомеђеног простора једне, веће нације у незнатно ширу, супранационалну државну творевину, где ће остале, мање, сличне или потпуно различите етничке заједнице у њеном саставу, (нео)кенанистички „обуздавати“ популационо-просторно већег чиниоца.⁷⁾ Насилно сажимање етничког простора масовним физичким уништавањем, протеривањем и/или верско-национално-цивилизацијском конверзијом, те „сабијањем“ једног етничког колективитета у границе унапред задате државе чија је територија знатно мања од изворног етно-географског размештаја није историјско-геополитичка реткост, али, такође, није „решење проблема“. Тај подухват не гаси сећања прогнаника на изгубљени завичај, не обесмишљава настојања да се исправи „историјска неправда“, не спречава жеље за реконкистом и не поништава интегристичке државотворне амбиције.

Стварање јединствене државе која би својим границама опасивала целокупан национални простор јесте природна тежња за остварењем првог, државотворног, интеграционог нивоа. Непостизање тога циља не мора да постане проблем ако нација није угрожена, ако је мање-више добровољно прихватила историјску подељеност на две или више држава, ако у њима остварује сва права и ако не постоји егзистенцијална потреба за уједињењем (на пример: Немци у централној Европи, тј. у Немачкој, Аустрији и Швајцарској). У том случају, улазак у супранационалне геополитичке творевине пре него што је реализована и „иживљена“ национална државотворна фаза не мора да буде проблематичан. Напротив – то може да повећа утицај једног етноса у таквој интеграцији. Али, „прескакање“ прве интеграционе фазе за етносе који су само делимично обухваћени границама националне државе (нарочито ако су они малобројни, демографски регресивни, економско-политички немоћни и геополитички деликатно лоцирани, као што су, на пример, Срби на Балкану), или, пак, који уопште немају своју државу (као што су, на пример, Курди) – може да буде катастрофално. Штавише, ако од раније постоји већ доживљено негативно супранационално државно искуство, онда је још једно чињење исте грешке равно самоубилачкој колективној незрелости.

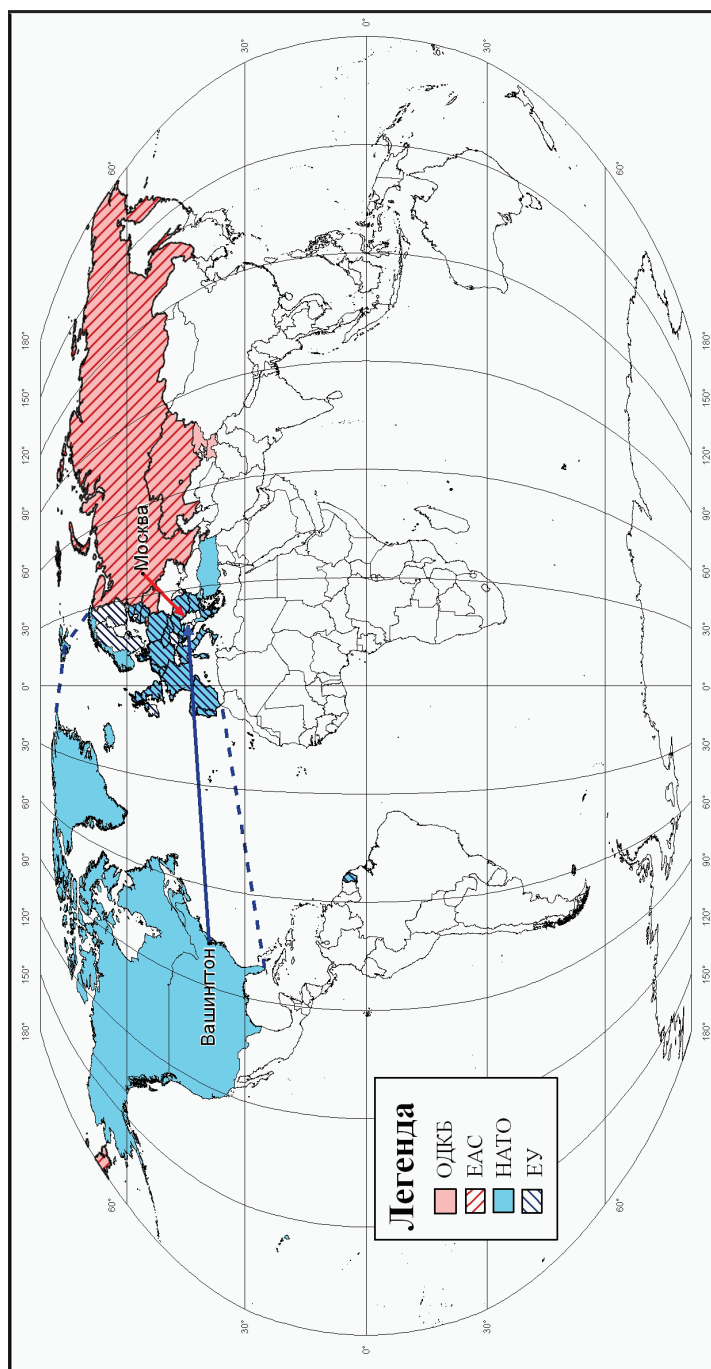
7) О механизмима „обуздавања“ српског чиниоца, као популационо-просторно највећег у Југославији, видети у: Миломир Степић, „Српске земље у балканској апликацији стратегије обуздавања: југословенска и постјугословенска формула“, *Разбијање Југославије* (приредили: Живојин Ђурић, Милош Кнежевић, Милан Јовановић), Институт за политичке студије, Београд, 2012, стр. 259-291.

Назначени општи геополитички принципи националне и супранационалне интеграције упозоравају да би српско приступање ЕУ и НАТО било *прекоредна интеграција*. Она би подразумевала парцијално и селективно укључивање у те организације Запада, а да, по логичном геополитичком редоследу, није претходно остварено политичко-територијално интегрисање српских земаља у јединствену српску државу. То, а priori, не би морало да буде у супротности са српским националним интересима да управо ЕУ и НАТО не чине све не само да онемогуће (чак и војном силом) српско национално-државно конституисање, већ и пресудно утичу на разбијање и саме Србије. Срби већ баштине негативна искуства две југословенске, такође супранационалне *прекоредне интеграције* (обе проталасократске!), у које су непитани улазили а да претходно нису политичком границом омеђили сопствену територију, и у којима су били „обуздавани“ од осталих конститутивних чинилаца. И једна и друга су насилно избрисане са политичкогеографске карте, са поразним последицама за државно неконституисан српски народ и политичком границом неомеђене српске земље. Још једна, у само стотинак година трећа супранационална *прекоредна интеграција* (поново таласократска!), овога пута трансатлантска („евроунијска“ и „натовска“), у коју би српски чинилац ушао поново у аморфном и фрагментарном политичко-територијалном стању – представља да би истински авантуризам.⁸⁾

На другој страни, као геополитички антипод трансатлантизму кога персонификују НАТО и ЕУ, појављује се евроазијска интеграција (Евроазијски савез /ЕАС/, Организација договора о колективној безбедности /ОДКБ/) као једно од језгара будућег мултиполарног света. (*карта 1*) Да ли она може да буде прихватљива алтернатива, будући да је (још увек) не само у почетној фази формирања, далеко економски, политички и војно немоћнија, те мање експанзионистички настројена, већ је по свом карактеру, као и трансатлантизам, супранационална? Зар евентуално српско прикључење таквој евроазијској интеграцији неће бити, такође, *прекоредно*, те, сходно томе, геополитички нелогично и опасно, а национално неприхватљиво? Али, евроазијска интеграција конципирана је тако да позиција етничких колективитета и држава у њој буде суштински другачија, а неминовни трансфер овлашћења („огра-

8) Индикативно је да ни после Првог, ни после Другог, ни после Хладног рата, а ни после „петооктобарске револуције“ 2000. године, од када су све успостављене српске управљачке „гарнитуре“ заузеле прозападни курс, *српски народ није имао прилику да демократски и суверено, референдумски исказе колективну вољу о егзистенцијално, вишегенерацијски и вишедимензионално важном питању: да ли уопште жели да се укључи у супранационалну/е творевину/е, тј. да ли претходно жели да формира сопствену националну државу у границама српских етно-историјских земаља на Балкану.*

Карта 1: Положај Србије у односу на евроатлантске и евроазијске интеграције, те у односу на Вашингтон и Москву као њихова средишта

ничавање суверенитета“) димензионисан у складу са интересима сваке чланице посебно. Она не подразумева потирање националних посебности „у ,општем лонцу за претапање“ за шта се залажу атлантисти“⁹⁾, као ни „укидање самосталних држава у складу са атлантистичко-униполаристичким принципима пројектованог ,глобалног села“, нити реафирмацију превазиђених европоликих држава-нација“¹⁰⁾. (То, наравно, не гарантује да и она временом неће да се трансформише и изроди у творевину која са изворним принципима конституисања има мало додирних тачака.) Уосталом, њен центар (Москва) је географски ближи Србији од трансатлантског (Вашингтон), са њим постоји копнена веза и потенцијално снажнији гравитациони „магнетизам“.¹¹⁾

Евроазијска интеграција следи „трећи пут“ – успостављање специфичног *евроазијског федерализма* и стварање вишедимензионалног и вишестепеног *система аутономија*. Супранационална концепцијска суштина и досадашња практична реализација евроазијске интеграција не доводи у питање целовитост Србије, по чему се битно разликује у односу на трансатлантизам. Управо супротно – Русија, као њен стожер, спречава у Савету безбедности УН да тзв. *Republika e Kosovës* добије коначно међународно признање независности и постане чланица УН. Штавише, за интересе „стабилне руске (неоевроазијске) конекције на Балкану“¹²⁾ недовољни су геополитички капацитети саме Србије, већ дугорочно то може да буде само интегрална српска држава која би обухватала простор српских земаља.

9) *Евразийский взгляд – основные принципы доктринальной евразийской платформы*, Арктогея центр, Москва, 2001, С. 35.

10) Миломир Степић, *Геополитика неоевроазијства – позиција српских земаља*, Институт за политичке студије, Београд, 2013, стр. 97.

11) Растојање (ваздушно) између Београда и Москве износи 1.715 км. Осим што се између европског Београда и америчког Вашингтона простире знатна копнена маса и акваторија Атлантског океана, раздаљина између њих је и преко 7.600 км. Од Београда до Брисела (који јесте формално седиште НАТО и ЕУ, али суштински није ништа више од америчког „истуреног командног места“ на западном делу евроазијског „мостобрана“) има 1.376 км.

12) Миломир Степић, „Балкан – недостајуће исходиште неоевроазијског вектора“, пленарно саопштење по позиву на Међународном научном скупу *Евроазијски савез*, који је одржан 24-25. маја 2013. године у етно-селу Станишићи код Бијељине (Република Српска), у организацији Удружења Српско-руски мост из Бање Луке, 2013. (Зборник радова је у штампи)

2. 2. Критеријум цивилизацијско-геополитичке компатибилности интеграције

Упоредо са глобализацијом и покушајима се свет унификује у свим доменима, а све више и као реакција на те процесе, догађа се његова подела на велике целине. Макрорегионално структурисање заснива се на хомогености простора, где се као „најмањи заједнички садржалац“ не занемарују физичкогеографска својства, али све већи значај имају геополитички, геостратегијски и нарочито геоекономски чиниоци. Сматрало се да ће, у поређењу са њима, сви остали постати безначајни. Међутим, на изненађење многих, у идеолошком вакууму постхладноратовског раздобља и времену доминације материјалистичког, човечанство је неопходно духовно прибежиште потражило у враћању религијском, етно-националном и културном идентитету. На томе заснована сродност постала је снажна кохезиона спона и темељ (ре)конституисања популационо-просторно крупнијих ареала – цивилизација. Насупрот тријумфалистичкој тежњи трансатлантизма да успостављање униполарног геополитичког поретка „прати“ изградња једне, глобалне цивилизације, најсличније америчкој варијанти Запада, те да се незападном делу Планете наметне „механичко копирање туђег искуства“ и „цивилизовање споља“¹³⁾, свет се све очигледније делио на више цивилизацијских макрорегиона.

13) Овако је руски председник Владимир Путин, учествујући 19. септембра 2013. године у завршној пленарној седници Валдајског дискусионог клуба (у јубиларној, десетој години његовог постојања), окарактерисао покушаје Запада да Русији, али и другим земљама и народима, промени геополитички и цивилизацијски идентитет. Читав валдајски септембарски скуп, у коме је учествовало више од 200 најеминентнијих личности из домена религије, науке, војно-безбедносне проблематике, политике, економије, медија и др. из преко 30 земаља, био је посвећен теми „Разноликост Русије у савременом свету“, тј. реafirмацији националног и цивилизацијског идентитета. Иступање руског председника у међународним круговима оцењено је као „фундаментално“, „програмско“, „стратегичко“..., нарочито због неколико његових ставова: да је „Русија држава-цивилизација“, да је њен „суверенитет, самосталност и целовитост безусловна“ и да је то „*црвена линија* преко које никоме неће бити дозвољено да пређе“; да „проналажење и јачање националног идентитета за Русију има фундаментални значај“; да се „нова национална идеја не рађа и не развија по тржишним правилима“ и да она „није нешто окамењено, дато заувек, већ је живи организам“; да „наш напредак није могућ без духовног, културног, националног самоодређења, иначе нећемо моћи да издржимо спољашње и унутрашње изазове, нећемо имати успеха у условима глобалне конкуренције“; да „и економски раст и благостање, и геополитички утицај – јесу резултат стања у друштву, тј. да ли се грађани једне земље осећају као један народ, колико су укорени у својој историји, (националним) вредностима и традицији, уједињују ли их заједнички циљеви и одговорности“; да су непривлачна настојања „реанимације једнополарног, унификованог модела света и подривање институција међународног права и националног суверенитета“, да „таквом једнополарном, унификованом свету нису потребне суверене државе, него вазали“, што представља „одрицање од сопственог лика, од Бога подареног, природног разноврсја света“... Опширније видети у: <http://valdaiclub.com/politics/62880.html> (приступљено 2. октобра 2013.) или <http://kremlin.ru/news/19243> (приступљено 2. октобра 2013) (Напомена: Валдајски дискусисни клуб или Међународ-

Упркос оспоравању и полемици која траје већ две деценије, показало се да постојање седам или осам¹⁴⁾, односно осам или девет¹⁵⁾ планетарних цивилизацијских целина које је утврдио С. Хантингтон – тешко може да се оспори. Штавише, његов цивилизацијски „мозаик“ не може поједностављено да се посматра само као пука подела карте света, већ као утемељена геополитичка концепција. Најбоља емпиријска потврда његове идеје „цивилизацијског поретка“ била су екстремна стања крајем 20. и почетком 21. века – политички притисци, економске санкције, пропагандна сатанизовања, унутрашње тензије, грађанско-верски и сецесионистички ратови, спољне агресије... Манифестовало се то чак и у много бенигнијим приликама (или уводним фазама предстојећег отвореног сукоба): у медијима, научним радовима, школским програмима, културним приредбама, и нарочито на спортским манифестацијама и масовним политичким скуповима (митинзима, демонстрацијама)¹⁶⁾. Суочене са егзистенцијалним претњама, појединачне државе, нације, етно-верске заједнице и националне мањине идентификовале су се са цивилизацијама са којима су компатибилне и којима припадају. Од њих су очекивале, тражиле и обично добиле неку или сваку врсту помоћи. Њихови локални и регионални конфликти са „другима“, „другачијима“ и „некомпатибилнима“, тј. против оних који су компатибилни са „супротном“, „различитом“ цивилизацијом, заиста су прерастали у хантингтонолике сукобе цивилизација. Најсуровији обрачуни били су на цивилизацијским периферијама, у додирним зонама где се цивилизацијске и геополитичке границе не поклапају.

ни дебатни клуб „Валдај“, добио је име по Валдајском језеру у Новгородској области, где је почетком септембра 2004. године одржана прва расправа утицајних личности из Русије и света. Иницијално, Валдајски дискусионни клуб представљао је једну од бројних секција „пројеката“ у саставу СВОП-а /Савета за спољну и одбрамбену политику/ основаног 1992. године у Москви. Челна личност СВОП-а је проф. др Сергеј Караганов, стручњак за руско-америчке односе и глобалне геоекономске и геополитичке процесе, особа коју су амерички *Foreign Policy* и британски *Prospect*, на основу гласања читалача, сврстали 2005. године међу 100 најутицајнијих интелектуалаца у свету – јединог из Русије!)

14) Samuel P. Huntington, „The Clash of Civilizations?“, *Foreign Affairs*, vol. 72, № 3, summer 1993, Council on Foreign Relations, Inc., New York, 1993, p. 25.

15) Samuel P. Huntington, *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, Simon & Schuster, New York, 1996, pp. 26-27

16) На самом почетку своје знамените књиге *Сукоб цивилизација и преобликовање светског поретка*, у трећем пасусу првог поглавља под насловом „Ново раздобље у светској политици“, Хантингтон је запазио: „Две хиљаде људи окупило се у Сарајеву 18. априла 1994. године, машући заставама Саудијске Арабије и Турске. Машући тим заставама, уместо заставама УН, НАТО или Америке, ове Сарајлије идентификовале су се са својим сународницима муслиманима и саопштиле свету ко су њихови прави и не-тако-прави пријатељи.“ Видети у: Samuel P. Huntington, *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. p. 19.

У геополитичком смислу, иако је борба за примат добила савремене облике и методе, а велике силе настоје да остваре интегралну моћ, ипак је опстала класична подела земаља на телурукратске и таласократске. „Моћ копна“ и „моћ мора“ и даље се налазе у основи глобалног дуализма и симболизују непрестани сукоб ради постизања светске хегемоније. Око оних сила које отелотворују један или други геополитички идентитет, те представљају стожере на тим принципима формираних савезништава, као око гравитационих језгара окупљају се регионалне силе и мање, слабије, „обичне“ државе. Степен кохезије међу тако окупљеним земљама, а нарочито њих са језгрима геополитичке интеграције (блокови, алијансе, пактови) већи је ако постоји *компатибилност* геополитичких идентитета. То значи да је логично савезништво континенталистички оријентисаних земаља са телурукратским полом моћи и маритимно оријентисаних земаља са таласократским полом моћи. По правилу, геополитичка савезништва су чвршћа ако, упоредо, постоји и цивилизацијска компатибилност између њених чланица (нарочито са силом-предводником). Подразумева се да има изузетака – земаља које су добровољно (следећи сопствене интересе) или силом (политичко-економском принудом и/или војном окупацијом) постале чланице неке геополитичке интеграције иако су супротног геополитичког и цивилизацијског идентитета. Те земље-уљези или земље-аномалије најчешће постају такве као жртва територијалне експанзије великих сила, привучених њиховим повољним географским положајем и геополитичким капацитетом.

Трансатлантске интеграције, на једној страни, и српски чинилац, на другој страни, јесу *цивилизацијски некомпатибилни*. ЕУ и НАТО, како с правом тврди С. Хантингтон, могу да се поистовесте са Западном цивилизацијом, док српски народ, српске земље и Србија већином нису у саставу Западне, већ Православне цивилизације. Срби припадају јужној словенско-православној грани Словенске породице народа, а не римокатоличко-протестантској германско-романској целини, која изразито популационо доминира у земљама трансатлантизма. Српске земље налазе се на крајњој југозападној периферији Православне цивилизације, у конфликтној контактаној зони са римокатоличким ареалом Западне цивилизације. Та конфликтност последица је константних експанзионистичких, прозелитских амбиција Ватикана, као духовног ауторитета Западне цивилизације, да Србе, које је прогласио „шизматичима“, те, следствено, „некомпатибилним“, „реметилачким фактором“, присилно верски, национално и цивилизацијски конвертује и укључи у своје окриље. Сходно томе, каква би будућност српског православног народа и српских земаља била у трансатлантским струк-

турама Западне цивилизације? Да ли у том контексту на „промену свести“ често позивају политички лидери Србије, заговарајући је као нужност на безалтернативном „евроатлантском путу“?

У физичкогеографском и сакралногеографском смислу, српски простор на Балкану не одликује маритимност, већ континенталност. Стога је српски геополитички идентитет телурукратски¹⁷⁾, а геополитички код трансатлантизма таласократски. То значи да су ЕУ и НАТО, као организације трансатлантистичког Запада, на једној страни, и Србија и остале српске земље, као простор унутар секундарног, балканског Heartland-а, на другој страни – супстанцијално *геополитички некомпатибилни*. Средиште трансатлантизма налази се на америчком континенту (коме српске земље не припадају), одакле се готово половином Европе, тј. „европским мостобраном“ (З. Бжежински) управља као *геополитичким објектом*. У тој вазалној, понижавајућој позицији западна и део централне Европе налазе се још од краја Другог светског рата и Маршаловог плана, а нарочито од формирања НАТО и ЕУ (прво ЕЗУЧ, па ЕЕЗ и ЕЗ). Супротно томе, руском неоевроазијском концепцијом четворополарног света, Европи се нуди статус *глобалног геополитичког субјекта*, који ће, као *велики простор*, доминирати Евро-афричком пан-облашћу (једном од само четири меридијански издужене зоне на Планети), али под условом да више не буде амерички сателит. Заједнички антиамерички интерес представљао би кључни кохезиони чинилац који би Европски велики простор блиско повезивао са Руско-Евроазијским великим простором.¹⁸⁾ Неоевроазијска концепција „допушта“ да би само у саставу такве, про-телурукратски и про-евроазијски оријентисане Европе, могле да буду и српске земље. Ако би се, пак, ширење америчког „европског мостобрана“ према (југо)истоку инструментализацијом ЕУ и НАТО наставило, на Балкану би се суочило са будућом трансгресијом интеграција евроазијског типа. Штавише, у неким неоевроазијским и неовизантијским варијантама Србија је пројектована за једно од њихових интеграционих упришта.

Дакле, српска цивилизацијско-геополитичка компатибилност је много већа са евроазијским него са трансатлантским интеграцијама, те сходно томе, чланство српског чиниоца у ЕУ и НАТО

17) Детаљније о сложеном феномену геополитичког идентитета као саставном делу националног идентитета (на српском примеру) видети у: Миломир Степић, „О српском геополитичком идентитету“, *Српска политичка мисао*, бр. 2/2012, година XIX, свеска 36, Институт за политичке студије, Београд, 2012, стр. 11-40.

18) Видети у: *Евразийский взгляд – основные принципы доктринальной евразийской платформы*. Сс. 44-46; Алексадр Гельевич Дугин, *Геополитика*, Академический Проект; Гаудеамус, Москва, 2011, Сс. 461-466.

дугорочно би донело негативне ефекте. Чињеница да је неколико православних земаља са Балкана већ укључено у те трансатлантске интеграције резултат је хладноратовских (Грчка) и постхладноратовских (Румунија и Бугарска) геостратегијских и експанзионистичких интереса НАТО¹⁹⁾, и није довољан аргумент за захтев „па, зашто онда не би и Србија(?)“. Уосталом, ако С. Хантингтон сматра да је Грчка „аномалија, православни аутсајдер у западним организацијама“²⁰⁾, онда се то још више односи на Румунију и Бугарску, а нарочито би важило за проказану Србију. Није ли, стога, логично да српски избор буде евроазијска интеграција, предвођена цивилизацијски и геополитички компатибилном православном и телурукратском Русијом?

2. 3. Критеријум дугорочне перспективности интеграције

Запад је у вишедимензионалној кризи и ту шпенглеровску констатацију не само да нико не спори нити на Западу нити на Истоку, већ су и експлицитни докази необориви. Дефицит природних ресурса (нарочито енергената), од којих зависе економија и свакодневни живот, постаје све већи проблем. И док су САД у много бољем положају, ЕУ, којој је српско политичко вођство фанатично посвећено, све драматичније се суочава са њиховим недостатком. По резервама, годишњој производњи и прогнозираном трајању искоришћавања већине руда и енергената, ни једна чланица ЕУ није међу 10 водећих земаља у свету. То се све теже надокнађује (нео) колонијалним запоседањем или привилегованом експлоатацијом широм света јер је време доминације европских сила давно прошло. Земље које располажу респектабилним резервама природних богатстава настоје да њима самостално управљају, користе их за сопствени развој, бирају партнере са којима ће склапати експлоатационе аранжмане и продају их на светском тржишту. На њих сада претендују и друге светске силе, а ЕУ нема аутономне војно-политичке моћи да се са њима упусти у надметање. Увозна зависност добијаће драматичне размере првенствено у енергетском сектору. ЕУ тренутно више од 50% својих укупних енергетских потреба задовољава увозом, а до 2030. године предвиђа се да ће то износити 70%.²¹⁾ Дакле, целокупан развој, квалитет будућег живота грађа-

19) О кључним аспектима интереса НАТО да се позиционира на Балкану видети у: Миломир Степич, „Расширение НАТО и геополитическое положение Сербии“, *Геополитика и международные отношения*, (Дугин А. Г., ред.), Кафедра Социологии Международных Отношений Социологического факультета МГУ им. М. В. Ломоносова; Евразийское Движение, Москва, 2012, Сс. 643-670.

20) S. Huntington, *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. p. 163

21) *Energy corridors - European Union and Neighbouring countries*, European Commission (Office for Official Publications of the European Commission), Luxembourg, 2007, p. 4.

на и задржавање високог стандарда у ЕУ биће условљени увозном зависношћу, а то значи да ће и политички „рејтинг“ ЕУ у хијерархији светске моћи све више одређивати други. Хоће ли, у таквим околностима, водеће земље ЕУ више бринути о српској „ресурсној безбедности“, или ће настојати да респектабилна српска природна богатства ставе у функцију сопственог развоја (на пример, косовско-метохијски лигнит)?

Пета фаза демографске транзиције, коју одликује већи морталитет од наталитета, тј. популациона стагнација и регресија, захватила је већину западних земаља. Резултат је личног и колективног конформизма, конзумеризма, каријеризма и промењеног друштвеног положаја образоване, еманциповане жене, услед чега је дошло до знатног смањења фертилитета²²⁾. Смањењу процентуалног учешћа становништва Запада у укупном становништву света прикључује се алармантни пораст просечне старости (Европа се често назива „континент седих глава“²³⁾). Минималан пораст броја становника САД и ЕУ обезбеђују махом имигранти не-европског порекла, те њихова знатно виша стопа природног прираштаја у односу на домицилно становништво беле пути.²⁴⁾ Тако се убрзано мења расна, етничка и цивилизацијска структура, што производи све оштрије унутрашње тензије, ремети друштвену хармонију и компромитујуће слаби ауторитет западних држава. Западну цивилизацију захватио је процес дехристијанизације, аморализације и дубоке декаденције, што све више прераста у различите облике друштвене патологије (криминал, тероризам, наркоманија, психички поремећаји, девијантни облици понашања, пораст броја самоубиства и масовних убиства...). Власти на то покушавају да одговоре легализацијом (штавише, чак и промоцијом) раније маргиналних, појавно ретких и потпуно неприхватљивих феномена, на једној страни, али и релативизовањем демократских тековина,

22) Мартин ван Кревелд (Martin Levi van Creveld, 1946 -), професор Хебрејског универзитета у Јерусалиму и Лондонске школе економије, један од водећих светских стручњака за војну историју и теоретичар државе, разматрајући перспективе савремене државе, тврди: „Равноправност полова је форма националног самоубиства. Феминизација друштва је велики проблем.“ (*Политика*, 4. новембар 2012.) Опширније видети у: Martin van Creveld, *Uspon i propadanje države*, Albatros; Fakultet bezbednosti, Beograd, 2012.

23) На пример, почетком 20. века у Европи је живела готово 1/4 светског становништва, а почетком 21. века само 1/10. Видети у: Миломир Степић, Жељко Будимир, „Природни ресурси и становништво – кључни развојни и геополитички хендикепи постмодерне Европе“, *Национални интерес*, година VII, вол. 10, број 1/2011., Институт за политичке студије, Београд, 2011, стр. 134-135.

24) Детаљну анализу проблема које европски део Запада има са недостатком енергената и сировина, те дугорочном регресивним популационим трендовима, видети у: М. Степић; Ж. Будимир, „Природни ресурси и становништво – кључни развојни и геополитички хендикепи постмодерне Европе“, стр. 123-147.

ограничавањем слобода, репресијом и пропагандним замагљивањем стварности, на другој страни. Упркос томе (или управо због тога), ослабљена држава суочава се са све масовнијим незадовољством, неповерењем и појавама спонтаног, али и организованог отпора грађана. Појединачна и колективна алтруистичка пожртвованост, ентузијазам, полет и посвећеност општем добру и „вишим циљевима“ у Западној цивилизацији готово су нестали. А без те *пасионираности*²⁵⁾, суноврат (западних) нација, држава и целокупне цивилизације незадржив је. Да ли ће у евроатлантским интеграцијама, којима је извесна тако суморна дугорочна друштвена перспектива, српски чинилац бити изузетак и баш он „процветати“, или ће, пак, са ионако ослабљеним националним „имунолошким системом“, доживети потпуни колапс?

Неолиберални економски модел, који је Запад намеравао да успостави као универзални и који је нуђењем благостања требало да делује намамљивачки за не-западна друштва, запао је не у тренутну, већ у суштинску кризу, из које ће тешко изаћи. Кључне трансатлантске организације све теже остварују јединство. Последњи рат у коме је НАТО деловао компактно била је агресија на СРЈ 1999. године. Такође, „конструкцијске грешке“ ЕУ толико видљиво паралишу њено функционисање да се у неким чланицама појављују захтеви за иступањем (Велика Британија), некима прети распад и сепаратизам (Белгија, Шпанија...), неке се суочавају са економским колапсом, банкротом и многим регресивним друштвеним процесима (Грчка, Португалија, Румунија, Бугарска²⁶⁾...), а неке земље-кандидати већ су институционално (Исланд) или фактички (Турска) зауставиле процес приступања. Ранији, готово аксиомски став о „Западним вредностима“, више не импресионира

25) *Пасионираност* је једна од „кључних речи“ у опусу руског етнолога, историчара и географа евроазијске оријентације Лава Гумиљова (Лев Николаевич Гумилёв, 1912-1992), нарочито у његовом мултидисциплинарном делу *Етногенеза и биосфера земље*. Тим термином он објашњава подстицај за рађање етноса и почетни импулс етногенезе, тј. ерупцију виталне енергије (резултанта природне и духовне енергије) која покреће процес фазне етничке еволуције. Гумиљов је истакао да у том процесу велики значај имају особе или групе особа које се одликују енергичношћу, предводничким способностима и спремношћу на радикалне промене по цену сопственог страдања. (Детаљније видети у: Лев Гумилёв, *Етногенеза и биосфера Земље*, Гидрометеиздат, Ленинград, 1990.) Данас се појам *пасионираност*, нарочито у геополитичкој концепцији неоевроазијства, па и у стратешким идејама руског председника В. Путина, користи као позив на посвећеност, прегнуће и пожртвованост, који су неопходни за ренесансу руске државе и повратак њеног утицаја у Евроазији и свету.

26) На пример, према истраживањима УНИЦЕФ-а, у Бугарској, иако се ради о чланици НАТО од 2004. и ЕУ од 2007. године(!), забележен је тренд пораста броја неписмених и опадања нивоа образованости, што посебно погађа мањинске етничке заједнице. Видети у: „УНИЦЕФ: све више неписмених у Бугарској“, <http://www.rts.rs/page/stories/ci/story/3/Регион/1440225/Унићеф%3А+Све+више+неписмених+у+Бугарској.html> (приступљено 9. новембра 2013.)

остали део света, а време „супериорности Запада“ приводи се крају јер је „европски колонијализам окончан, а америчка хегемонија узмиче“²⁷⁾. Трансатлантска интеграција под вођством САД изазива анти-западно (нарочито анти-америчко) расположење, будући да је у стању латентног антагонизма са Русијом, Кином, већим делом муслиманског света, бројним латиноамеричким и афричким државама, узрокованог углавном успостављањем контроле или оружаном отимањем природних ресурса, запоседањем кључних геополитичких тачака и/или наметањем сопственог вредносног система. Зар је реално очекивати да ће трансатлантске интеграције, које се и саме суочавају са лабављењем међусобних веза и губљењем светског угледа, допринети повећању степена нарушене српске кохезије и побољшању српског „имица“, чему су управо оне пресудно допринеле?

Бројни су показатељи да се трансатлантска целина налази у незаустављивом економском назадовању, које је Имануел Волерстин (Immanuel Wallerstein), један од водећих теоретичара светског система, препознао као опадајућу „фазу Б“ петог Кондратијевљевог циклуса.²⁸⁾ Учешће САД и ЕУ (27 чланица) у светском БДП-у константно се смањује: 2000. године износило је готово 2/3 (САД 30,5% и ЕУ 33,2%), 2011. године мање од 1/2 (САД 21,6% и ЕУ 25,1%), а предвиђа се да 2017. године неће прелазити 40% (САД 20,5% и ЕУ 19,5%)²⁹⁾. Штавише, економски пад ЕУ биће израженији него САД (13,7 према 10,0 процентних поена у периоду 2000-2017. година). У структури БДП-а све мање учествују производне, а све више услужне делатности (нарочито финансијски сектор). Стога је „кризна рањивост“ Запада више изражена него у аграрно-индустријским деловима света. На упечатљив начин то је показала финансијско-економска „пошаст“ која се шири од 2008. године. Вредност индустријске производње у периоду 1977-2012.

27) S. Huntington, *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. p. 91.

28) Апострофирајући САД и Европу (ЕУ), И. Волерстин сматра да је већ од 1970-их година Запад ушао у Кондратијевљеву „фазу Б“, тј. у релативну стагнацију и опадање економске и друге моћи, иако је његова тадашња (хладноратовска) супериорност у односу на СССР већ била јасно уочљива. Према Волерстину, светска економско-финансијска криза, која је погодила свет крајем прве деценије 21. века, представља, у ствари, крај Кондратијевљеве „фазе Б“ и поклапа се са тренутком када је доминација Запада више него икада раније доведена у питање. Детаљније видети у опширном интервјуу који је И. Волерстин дао за јужнокорејски дневни лист *Ханкуорех*. Разговор са њим водио је др Це-Цунг Сух, професор међународних односа на Универзитету Џон Хопкинс. Под насловом „Пропаст капитализма“, интервју је пренео београдски *НИН*, 29. јануара 2009. године (стр. 68-73).

29) Милан Игрутиновић, Горан Николић, „Глобални положај ЕУ – политички и економски аспекти“, *Национални интерес*, година VIII, вол. 15, број 3/2012., Институт за политичке студије, Београд, 2012, стр. 174.

година имала је скроман раст у САД (11%) и Немачкој (3%), док је пад забележен у Француској (1%), Великој Британији (10%), Италији (15%)³⁰⁾... Како ће Србија и остале српске земље на Балкану, будући да су већ економски девастиране, а нарочито разиндустријализоване, да очекују опоравак (евентуалним) уласком у састав трансатлантске групације, када се она сама налази на економској низбрдици, а водеће место на глобалном плану преузимају силе у успону које ступају у различите видове евроазијских интеграција?

Дугови западних земаља вишеструко надмашују вредност њиховог БДП-а³¹⁾, тако да се неке од чланица ЕУ суочавају са банкротом, ригорозном државном штедњом, распродајом свега што вреди и социјалним немирима, а САД, иако још увек глобални униполарни хегемон, чак и са тешкоћама у доношењу буџета (октобар 2013. године). У најгорој ситуацији су пост-социјалистичке источноевропске, централноевропске и балканске чланице, примљене у ЕУ у последња три циклуса проширења (2004, 2007. и 2013. године). У готово свим тим земљама, супротно утопистичким очекивањима од пријема у ексклузивни ЕУ/НАТО-клуб, енормно су нарасли: незапосленост, емиграција, спољни дуг, буџетски дефицит, негативан спољнотрговински салдо, проценат становништва испод границе сиромаштва...³²⁾ На другој страни, већина земаља Азије (делимично Латинске Америке и Африке) има убрзан економски развој. Он у Кини достиже фрапантне размере, али и друге силе у успону имају стопу раста БДП-а изнад 4%, па и више од 6% или 8% (пored Кине, још Индија, Русија, Турска, Индонезија). Истовремено, стопа раста БДП-а у већини земаља Запада не достиже ни 2%. Очигледно је да се одиграва динамична глобална географска прерасподела развијености³³⁾ – од Запада према не-евроунијској Евроазији. (карта 2) Ако се већ од српских трансатлантифила често чује да у националним одлукама не би требало да се робује историји, митовима и емоцијама, већ да водиља буду реализам, прагматизам и поглед у будућност, зашто онда ионако презадуже-

30) Исто, стр. 175.

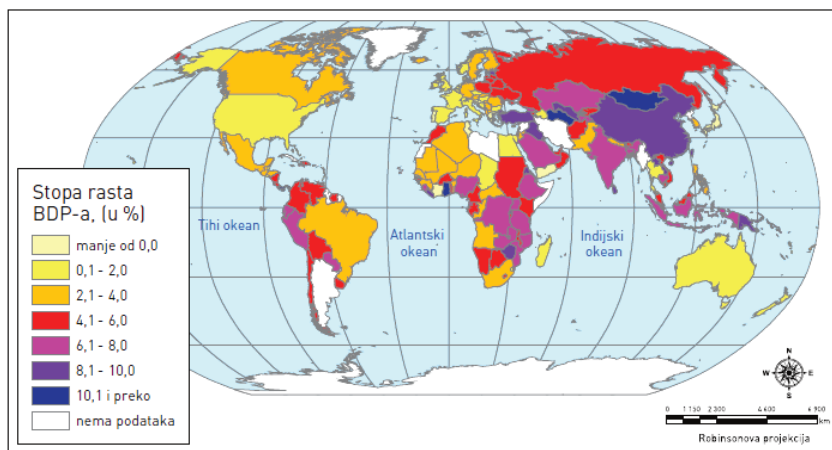
31) О односу дугова и БДП-а у земљама ЕУ и у САД видети у: Момир Булатовић, „Стварни проблеми Европске уније и нестанак њене привлачне моћи“, *Србија и евроазијски геополитички простор* (приредили: Миломир Степић и Живојин Ђурић), Институт за политичке студије, Београд, 2013, стр. 141. У истом раду економиста М. Булатовић истиче и да ће „сваки пети евро створен у свакој држави ЕУ морати да иде на сервисирање дугова.“ (стр. 142)

32) Видети детаљне нумеричке показатеље по појединачним државама ЕУ у: Дејан Мировић, „Последице придруживања источне Европе ЕУ“, *Национални интерес*, година IX, вол. 16, број 1/2013., Институт за политичке студије, Београд, 2013, стр. 129-150.

33) Emiliја Manić, *Економска географија – ресурси, производња, трговина и развој*, Centar за издавачку делатност Економског факултета, Београд, 2013, стр. 303.

ну и сиромаштвом упропашћену српску државу воде према економски стагнантном (и регресивном) Западу, а не у просперитетне евроазијске интеграције?

**Карта 2: Глобална географска редистрибуција моћи
(показатељ: годишња стопа раста БДП-а у свету 2011.)**

Извор: Emiliја Mанић, *Економска географија – ресурси, производња, трговина и развој*, стр. 303. (извор података: World Bank: World Development Indicators: OECD National Account files /may 2013/ Обрада Е. Манић, ArcGIS 9.3 ArcGIS Desktop – Evaluation Edition)

Да ли је, сходно непобитним чињеницама о свеобухватном опадању Запада, српска оријентација „мапе пута“ према „безалтернативним евроатлантским интеграцијама“ – погрешна? Није ли то, у ствари, странпутица, будући да постаје све јасније да шансу за српску духовну ренесансу, активирање угасле колективне животне енергије, повратак истинским друштвеним вредностима, демографску обнову, економски напредак, успостављање националне и државне целовитости, те укључивање у цивилизацијски сродне интеграције – не нуде ЕУ, САД и трансатлантизам, већ евроазијски геополитички простор, евроазијске интеграције и концепција неоевроазијства? Опредељењем за трансатлантизам, српски чинилац постао би део, дугорочно посматрано, **превазиђене и бесперспективне интеграције**, тј. оног дела света који се налази у силазној историјској фази. У супротности са елементарном рационалношћу, дугорочним стратегијским интересима и прогресивно пројектованом националном будућношћу било би то „укрцавање на Титаник“ (како се често фигуративно-карикатуралистички представља Запад), када је његова перспектива сасвим препознатљива?

3. ОБЈЕКТИВНА ОЦЕНА ИНТЕГРАЦИОНИХ ОПЦИЈА: СРПСКО ЕГЗИСТЕНЦИЈАЛНО ПИТАЊЕ

Српски народ и српске земље се почетком 21. века поново, у последњих стотинак године трећи пут, суочавају са изазовом супранационалних интеграција, иако већ баштине два слична искуства, са негативним последицама:

- Краљевина СХС („прва“ Југославија) била је супранационална творевина, настала као геополитичка потреба ратних сила-победница за мекиндеровски пројектованим антигерманским и антируским (антисовјетским) „санитарним кордоном“ од Балтика до Средоземља. Али, том приликом не само да су српске државе Србија и Црна Гора у њу „утопиле“ своју државност, да су српске земље у аморфном стању (политички-територијално неконституисане и неомеђене) постале њен саставни део и да о томе српски народ није референдумски одлучивао, него није постојала ни објективна научна анализа аргумената *pro et contra* формирања те државе са становишта српских националних интереса. Иако се стереотипно и даље сматра да је она била производ мегаломаније Регента Александра Карађорђевића (више) и Председника Владе Краљевине Србије Николе Пашића (мање), пре би се могло рећи да они нису могли да одбију анти-телурукратски геополитички диктат таласократских, западних сила. Ангажовани угледни српски научници, предвођени ауторитативним географом Јованом Цвијићем и лингвистом Александром Белићем³⁴⁾, више су се трудили да селективним аргументима „покрију“ утопистички политички пројекат, него да објективно и критички сагледају суштинске критеријуме за конституисање јужнословенске мултиетничке државе, те последице њеног успостављања, (не)функционисања и (показаће се трагичне) ратне деструкције. Али, зато је, уместо непостојеће националне слоге и истинског јединства у држави, лансирана лажна кохезиона парола о „**једном, а троименом народу**“. Катастрофалан исход монархистичког супранационалног југословенства Срби су доживели 1941-1945. године.

34) Министарство иностраних послова Србије окупило је 1914. године групу истакнутих научних и јавних ауторитета, која је научним аргументима требало да формулише српске ратне циљеве „у смислу стварања јединствене југословенске државе као бране будућој Њемачкој, а у коју би касније могла ући Бугарска“. (Милорад Екмечић, *Ратни циљеви Србије 1914.*, Просвета, Београд, 1990, стр. 84.) У тој групи, поред Ј. Цвијића и А. Белића, били су Љ. Јовановић, Н. Стојановић, И. Латас, С. Јовановић... Они су крајем лета 1914. године израдили кључне програмске поставке, које су послужиле као основа тзв. Југословенског програма, озвученог *Нишком декларацијом* 7. децембра 1914. године. Опширније о изражењу југословенству српских научника (нарочито Јована Цвијића) него српских политичара (првенствено Николе Пашића) видети у: Миломир Степић, *У вртлогу балканизације*, ЈП Службени лист; Институт за геополитичке студије, Београд, 2001, стр. 288-299.

• „Друга“ Југославија била је, такође, супранационална државна интеграција, која је о(п)стала као совјетско-амерички компромис. Ни о њеном формирању, као ни о инкорпорирању српских земаља у такву државу, српски народ поново није добио прилику да референдумски одлучује. Аналогно „првој“, и „друга“ Југославија била је антигерманска и (нарочито после 1948. године) антируска геополитичка потреба Запада. Несумњиви геополитички парадокс представља чињеница да је у тој таласократској творевини демографски-просторно изразито преовладавао српски елемент, традиционално проруски опредељен и несумњиво телуократског идентитета!? Та аномалија могла је да се одржава само вештачки – политичко-економском доминацијом Хрвата и Словенаца (популациона мањина, оријентисана западно, таласократски) и њихових лидера, идеолошком „променом свести“ и унутрашњим кенанистичким „обуздавањем“ Срба. Предратне аморфне (политички-територијално неконституисане и неомеђене) српске земље, додатно плански редуковане усташко-нацистичким *magnum crimen*-ом током рата, унутар „друге“ Југославије дезинтегрисане су наметањем не само унутрашњих републичких граница, већ и територија „додељених“ новопроглашеним „инстант-нацијама“ (термин академика Милорада Екмечића), насталих једнопартијском „декрет-етногенезом“ из српског националног корпуса. Само у мањем, источном делу српског етно-историјског простора, формирана је Србија. Да би функционисала антисрпска формула „Слаба Србија, јака Југославија“, којом је требало да се успостави вештачка равнотежа (не)моћи у тој супранационалној државној интеграцији, Србији су окачена и два покрајинска „тега“. Изузимајући српску интелектуалну елиту у емиграцији, критеријуми за формирање и начин функционисања „друге“ Југославије, а нарочито положај Србије, српског народа и српског простора у њој, ретко су пропуштани кроз објективну матрицу *pro et contra* научних аргумената јер је репресивни режим сваки такав покушај сурово кажњавао. Али, зато је, уместо непостојеће националне слоге и истинског јединства у држави, поново лансирана лажна кохезиона парола – о „**братству и јединству**“. Катастрофалан исход титоистичког супранационалног југословенства Срби су доживели 1991. године и трпе га и данас.

• После разби-распада и „друге“ Југославије, те краткотрајног прекида српског заноса о пијемонтској мисији, брзо је дошло до индуковане реанимације супранационалног интеграционог „вируса“. Југоносталгичарске и балканолике, тј. интеграционе опције регионалних размера и карактера, махом су лансиране из два разлога: а) да би циљано супституисале природан национални порив за (све)српским државним конституисањем (које је проглашено

планетарном великосрпском опасношћу) и/или б) да би одигра-
ле улогу „чекаонице“ („чистишти“) до ступања у интеграције
трансатлантских размера и карактера. Дакле, очигледно наметање
(евентуалног) српског интегрисања у ЕУ (и НАТО) идеализовано
и догматски проглашава се врхунским националним и државним
циљем, готово „крајем историје“, упркос антисрпском ставу тих
трансатлантских организација током четвртвековног постјугосло-
венског раздобља, крунисаног њиховом „косовском политиком“.
Индикативно је, као и у претходна два (југословенска) случаја, да
српски народ поново не добија прилику да благовремено референ-
думски одлучи да ли своју будућност види у прекоредним супрана-
ционалним интеграцијама, и то управо у онима које су не само су-
протне српском цивилизацијском и геополитичком идентитету, већ
и свим средствима онемогућавају геополитички логичније и при-
оритетније српско национално уједињење. Такође, пред српском
науком је одговорност да не понови идеалистичку застрањеност
и конформизам својих југословенски оријентисаних претходника.
Њена обавеза је да сучели истинске аргументе *pro et contra* још јед-
не, треће супранационалне интеграције за само стотинак година,
те да објективно оцени каква би била српска перспектива у ор-
ганизацијама које је персонификују (првенствено у ЕУ), а које пока-
зују знаке центрифугалности и лаганог, али уочљивог дугорочног
слабљења. Останак и даље у етно-просторно аморфном и поли-
тички-територијално неомеђеном стању, без националне државе у
границама (већине) српских земаља, никако неће моћи да замени
још једна, трећа, лансирана лажна интеграциона парола: овога пу-
та да „ЕУ нема алтернативу“. Та западна, таласократска, евро-
атлантска „безалтернативност“ постаје све упитнија, будући да се
појављују (истина, још увек у иницијалном облику) источне, телу-
рократске, интеграције (нео)евроазијског типа (првенствено Евро-
азијски савез). И њих је неопходно објективно оценити са станови-
шта националног интереса, упркос пропагирању да ће у 21. веку,
„веку великих промена, епохи формирања крупних геополитичких
целина“, евроазијске интеграције бити „центар глобалног разво-
ја, а не периферија Европе или Азије“, које ће бити „изграђене на
принципу различитости“ и као „пројекат очувања идентитета на-
рода“, где ће „свако задржати своје лице, свој идентитет и политич-
ки субјективитет“.³⁵⁾

35) Издавање руског председника В. Путина 19. септембра 2013. године на завршној
пленарној седници Валдајског дискусионог клуба. Видети у: <http://valdaiclub.com/politics/62880.html> (приступљено 2. октобра 2013.) или <http://kremlin.ru/news/19243>
(приступљено 2. октобра 2013.)

ЛИТЕРАТУРА

- Антонић, Слободан: „О „дебриселизацији“ бирача: евроскептицизам у јавном мњењу Србије“, *Национални интерес*, год. IX, вол. 16, бр. 1/2013, Институт за политичке студије, Београд, 2013.
- Булатовић, Момир: „Стварни проблеми Европске уније и нестанак њене привлачне моћи“, *Србија и евроазијски геополитички простор* (приредили: Миломир Степић и Живојин Ђурић), Институт за политичке студије, Београд, 2013.
- Гумилёв, Лев: *Этногенез и биосфера Земли*, Гидрометеиздат, Ленинград, 1990.
- Дугин, Александр Гельевич: *Геополитика*, Академический Проект; Гаудеамус, Москва, 2011.
- Екмечић, Милорад: *Ратни циљеви Србије 1914*, Просвета, Београд, 1990.
- Игрутиновић, Милан; Николић, Горан: „Глобални положај ЕУ – политички и економски аспекти“, *Национални интерес*, год. VIII, вол. 15, бр. 3/2012., Институт за политичке студије, Београд, 2012.
- Кнежевић, Милош: „Дилеме спољне политике о „безалтернативној“ евроинтеграцији Србије“, *Национални интерес*, бр. 2/2010, год. V, вол. 8, Институт за политичке студије, Београд, 2010.
- Кнежевић, Милош: „Отворено питање евроинтеграција“ (уводник главног уредника), *Национални интерес*, бр. 1/2013, год. IX, вол. 16, Институт за политичке студије, Београд, 2013.
- Manić, Emilija: *Ekonomska geografija – resursi, proizvodnja, trgovina i razvoj*, Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta, Beograd, 2013.
- Мировић, Дејан: „Последице придруживања источне Европе ЕУ“, *Национални интерес*, год. IX, вол. 16, бр. 1/2013., Институт за политичке студије, Београд, 2013.
- Ромпуј, Херман ван: „Без НАТО не би било ни ЕУ“, www.nspm.rs, 20. novembar 2010.
- Степић, Миломир: *У вртлогу балканизације*, ЈП Службени лист; Институт за геополитичке студије, Београд, 2001.
- Stepic, Milomir: “Postmodern Geopolitical Challenges of Europe”, *Megatrend review: the international review of applied economics*, Vol. 8 (2) 2011, Megatrend University of Applied Sciences, Belgrade, 2011.
- Степић, Миломир; Будимир, Желько: „Природни ресурси и становништво – кључни развојни и геополитички хендикепи постмодерне Европе“, *Национални интерес*, год. VII, вол. 10, бр. 1/2011., Институт за политичке студије, Београд, 2011.
- Степић, Миломир: „Српске земље у балканској апликацији стратегије обуздавања: југословенска и постјугословенска формула“, *Разбијање Југославије* (приредили: Живојин Ђурић, Милош Кнежевић, Милан Јовановић), Институт за политичке студије, Београд, 2012.
- Степић, Миломир: „Расширение НАТО и геополитическое положение Сербии“, *Геополитика и международные отношения*, (ред.: Александр Дугин), Кафедра Социологии Международных Отношений Социологического факультета МГУ им. М. В. Ломоносова; Евразийское Движение, Москва, 2012.

- Степић, Миломир: „О српском геополитичком идентитету“, *Српска политичка мисао*, бр. 2/2012, год. XIX, св. 36, Институт за политичке студије, Београд, 2012.
- Степић, Миломир: *Геополитика неоевроазијства – позиција српских земаља*, Институт за политичке студије, Београд, 2013.
- Степић, Миломир: „Балкан – недостајуће исходиште неоевроазијског вектора“, пленарно саопштење по позиву на Међународном научном скупу *Евроазијски савез*, који је одржан у етно-селу Станишићи код Бијељине (Република Српска), у организацији Удружења Српско-руски мост из Бање Луке, 24-25. маја 2013. (Зборник радова је у штампи)
- Степић, Миломир: „Географске и етно-цивилизацијске основе евроазијског геополитичког интегрисања Србије“, *Србија и евроазијски геополитички простор* (приредили: Миломир Степић и Живојин Ђурић), Институт за политичке студије, Београд, 2013.
- Huntington, Samuel P.: „The Clash of Civilizations?“, *Foreign Affairs*, vol. 72, № 3, summer 1993, Council on Foreign Relations, Inc., New York, 1993.
- Huntington, Samuel P.: *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, Simon & Schuster, New York, 1996.
- Евразийский взгляд – основные принципы доктринальной евразийской платформы*, Арктогея центр, Москва, 2001.
- Energy corridors – European Union and Neighbouring countries*, European Commission (Office for Official Publications of the European Commission), Luxembourg, 2007.
- Вечерње новости*, 16. октобар 2013.
- Nedeljnik*, 17. октобар 2013.
- НИН*, 29. јануар 2009.
- Политика*, 27. август 2003.
- Политика*, 25. април 2009.
- Политика*, 4. новембар 2012.
- <http://valdaiclub.com/politics/62880.html> (приступљено 2. октобра 2013.)
- <http://www.rts.rs/page/stories/ci/story/3/Регион/1440225/Уницеф%3А+Све+више+неписмених+у+Бугарској.html> (приступљено 9. новембра 2013.)

Milomir P. Stepic

THREE (ESSENTIAL) CRITERION IN THE SERBIAN CHOICE OF THE SUPRANATIONAL INTEGRATION

Resume

Serbian people and Serbian countries have been, during the 20th century, in the composition of two Yugoslav multi-national state formations, with negative experiences. In the beginning of the 21st century, the inclusion into the third supranational integration in the last hundred years – the European Union, is being aggressively promoted. That is being supported by a number of slogans used as (pseudo) arguments, without taking into account the objective positive and negative effects

of such an important act from the standpoint of the longterm Serbian national interests. Therefore, it is necessary to set the most important integration criteria, among which the following three are essential: 1) criterion of the logic of the order of integration (Serbian integration into the EU, without the prior national unification into one state, is out of order and thus not logical); 2) criterion of the civilization-geopolitical compatibility (Serbian people and its territories, because they belong to the Orthodox civilization and have a telurocratic geopolitical identity are in substantial disagreement against the Euro-Atlantic organisations of the thalassocratic Western civilization); and 3) criterion of the long-term perspective of integrations (Euro-Atlantic part of the world is in downturn, and it is thus more rational for the Serbian integration orientation to be Eurasian, to which the center of gravity of global power is being transferred). It is necessary to approach objectively and not dogmatically to the supranational integrations, either Euro-Atlantic, or Eurasian type. It is also necessary to analyse them strategically, because it is one of the most important questions of both people and the state, respectively. A wrong choice can have negative impact, which will reflect several generations.

Key words: propaganda (pseudo)arguments, integration criteria, Euro Atlanticism, Eurasianism, Serbian interest

* Овај рад је примљен 05. октобра 2013. године а прихваћен за штампу на састанку Редакције 05. децембра 2013. године.